

чи може думка піддаватися правовому регулюванню? Чи можна дозволити комусь про щось думати, а про щось – ні? Як зазначає О.Ю. Прохоров, «немає ніякої необхідності закріплювати те, що не піддається правовому впливу, що фактично порушити не є можливим... Думка, яка не виражена назовні, не піддається контролю» [2]. Саме тому вважаємо за доцільне говорити про право на свободу вираження думки (напр. усно, за допомогою друкованих засобів, засобами образотворчого мистецтва та ін.). І в цьому контексті потрібно врахувати таке: висловлювати/не висловлювати думку; якщо висловлювати, то чи є межі таких висловлювань, і якою мовою висловлювати свої думки.

По-перше, кожна людина має право висловлювати свої думки, тобто має право говорити або право не висловлювати свої думки, відтак має право мовчати. При цьому ніхто немає права примушувати особу говорити чи змінювати свої думки, чи відповідно дотримуватися їх або мовчати. Отже, можна сміливо говорити про такі мовні права людини, як право говорити та право мовчати. Іноді ці права ще називають по-іншому, як активне та пасивне право на свободу слова [1]. Разом з тим йдеться і про право дотримуватися своїх думок або змінювати їх.

По-друге, право говорити, як і право мовчати не є абсолютним, адже у нормативно-правових актах воно, за звичай, має ряд обмежень у застосуванні. Так, згідно з ч. 2 ст. 10 Конвенції такі обмеження можуть бути застосовані в інтересах: національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду. Сутність цього права у будь-якому випадку зводиться до обмеження змісту висловлювання своєї думки, тобто можна говорити про таке мовне право людини як право на свободу висловлення своїх думок, яке обмежується залежно від їх змістового наповнення.

По-третє, виражати свої думки можна певною мовою. Від кого залежить вибір тієї чи іншої мови? Насамперед від самої людини. Тобто, право вибору мови (для спілкування, виховання, навчання творчості тощо) є наступним мовним правом людини.

Отже, поняття «свобода думки» є недоречним для використання в законодавстві, у тому числі й українському, його бажано замінити на формулювання «свобода вираження думки», яке охоплює такі мовні права людини: право говорити, право мовчати, право дотримуватися своїх думок чи змінювати їх, право на свободу висловлення своїх думок, право вибору мови.

Список використаних джерел:

- 1.Афицкий Г.А. Свобода слова и мысли как основа существования гражданского общества и деятельности адвоката в Российской Федерации / Афицкий Г.А. // Философия права. – 2008. – № 2. – С. 74 – 77.
- 2.Прохоров А.Ю. Правовые основы ограничений свободы слова в России / А. Ю. Прохоров. // Философия права. – 2008. – № 2. – С. 111 – 115.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Альонкін Олексій Анатолійович, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

Питання подальшого удосконалення Конституції України – внесення до неї змін, чи розробка та прийняття її нової редакції, зумовлена наявністю певних політико-правових проблем у суспільстві та державі, що залишаються в нашій країні невирішеними до сьогодні. Одним із таких проблемних питань є забезпечення надійного конституційно-правового

захисту інституту Президента України, який, у відповідності зі ст. 102 Конституції України, є главою держави і виступає від її імені. Він виступає гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [1].

Варто відзначити, що у відповідності з загальною теорією права, під інститутом держави слід розуміти відносно відокремлену частину державної структури, що користується певною автономією [2, с. 152]. У свою чергу, під конституційно-правовим інститутом, необхідно розуміти відносно самостійний, відокремлений комплекс конституційно-правових норм, що регулюють у межах галузі конституційного права певну сферу або групу однорідних суспільних відносин [3, с. 18]. Таким чином, конституційно-правовий інститут Президента України, представляє собою відносно самостійний, відокремлений комплекс конституційно-правових норм, що регулюють у межах галузі конституційного права сферу суспільних відносин, які визначають організаційно-правові форми побудови та діяльності цього інституту.

Стосовно забезпечення захисту інституту Президента України, перш за все заслуговують на увагу норми закріплені в ч.ч. 1 і 2 ст. 105 Конституції України, якою встановлюється, що «Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень. За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону» [1].

Так, в ч. 1 ст. 105 Основного Закону країни визначається, що особа, яка перебуває на посаді Президента України протягом строку своїх повноважень користується правом недоторканності, тобто юридичним імунітетом. В цьому сенсі під терміном «недоторканність», з урахуванням загальної теорії права, варто розуміти одну з юридичних гарантій діяльності визначеної посадової особи, що має на меті забезпечити незалежність і неупередженість дій такої особи при здійсненні нею своїх повноважень. Зміст недоторканності полягає в тому, що Президент України не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований. Обшук, затримання такої посадової особи чи огляд її особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції і вживання інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи даної особи, можливі лише в разі усунення її з посади в порядку імпідменту. При цьому слід мати на увазі, що вчинення Президентом України злочину є підставою для його усунення з посади в порядку імпідменту. Зміст цієї процедури саме і має полягати в тому, щоб, усунувши Президента України з посади, позбавити його юридичного імунітету і надати можливість притягти його до кримінальної відповідальності [4, с. 501].

В ч. 2 ст. 105 Конституції України йдеться про охоронну норму, яка під загрозою притягнення до юридичної відповідальності забороняє посягати на честь і гідність Президента України. Цей припис слід тлумачити в контексті ст. 3 Основного Закону країни, яка проголошує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Чинне вітчизняне законодавство не передбачає особливої норми про відповідальність за посягання на честь і гідність Президента України, що, на наш погляд, є свідченням демократизму нашої держави і реальним втіленням принципу рівноправності всіх її громадян. Адже ст. 28 Конституції України встановлює, що «кожен має право на повагу до його гідності». І це, на наш погляд, не залежить від тієї чи іншої посади, яку обіймає особа. А у відповідності зі ст. 297 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, «кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь

фізичної особи є недоторканими. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист гідності та честі» [4, с. 501-502].

Але, разом з тим, на наш погляд, при вирішенні справи про захист честі й гідності Президента України судді мають виходити з норми, яка закріплена в ч. 1 ст. 102 Основного Закону країни – «Президент України є главою держави і виступає від її імені» [1]. Тому образа чи наклеп на цю посадову особу можуть розглядатися не тільки як посягання на особисті права фізичної особи, але й як прояв неповаги до держави Україна і це має враховуватися при визначенні ступеня тяжкості вчиненого правопорушення, спричинених посяганням негативних наслідків і відповідно обсягу юридичної відповідальності для правопорушника. При цьому слід мати на увазі, що не можуть розглядатися як посягання на честь і гідність Президента України публічні виступи чи публікації в засобах масової інформації з критикою діяльності цієї посадової особи, як в цілому так і щодо її окремих рішень або актів [4, с. 502].

Виходячи з викладеного, ми вважаємо, що:

1) На сьогоднішній день гостро стоїть необхідність у розробці та прийнятті закону України, який би визначав організаційно-правову побудову та діяльність одного з провідних державних інститутів країни – Президента України.

2) Потребують розробки та прийняття Закон України «Про спеціальну слідчу комісію» (або включення відповідних положень окремим розділом до Закону України «Про комітети Верховної ради України») та Закон України «Про імпідмент Президента України» (або включення відповідних положень окремим розділом до Закону України «Про регламент Верховної Ради України»).

3) Стосовно розгляду в судовому порядку справ про захист честі й гідності Президента України, має бути дано відповідне роз'яснення Верховним Судом України або Вищим Адміністративним Судом України. Це, дозволило б суддям (колегіям суддів) однозначно підходити до розгляду відповідної категорії справ.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.;
2. Скаун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): Учебник. – Харьков: Эспада, 2005. – 840 с.;
3. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – 6-те видання, виправл. та доповн. – К.: Атіка, 2009. – 608 с.;
4. Конституція України: Науково-практичний коментар / [В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін.]; Ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 808 с.

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА УМОВА СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Салівон Аліна Іванівна, кандидат психологічних наук, викладач кафедри психології ННІПП НАВС

Правова держава – це держава, в якій юридичними засобами реально забезпечено максимальне здійснення, охорону і захист основних прав людини. Саме така держава є одним із найвизначніших загальнолюдських політико-юридичних ідеалів.

Окремі положення концепції правової держави висвітлювалися ще в працях таких видатних мислителів як Платон, Арістотель, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є та ін. Ідеї правової держави знайшли широке відображення і в російсько-українській політико-правовій думці, зокрема в працях Д.І.Писарева, А.І.Герцена, Н.Г.Чернишевського, А.І.Радіщева, П.І.Пестеля, І.М.Муравйова, Б.О.Кістяківського,